úvodní nebo konečný panel naučné stezky

zastavení naučné stezky (bez panelů)

hranice přírodní památky

hranice ochranného pásma přírodní památky

Mapa naučné stezky Hostivické rybníky

zástavba

les

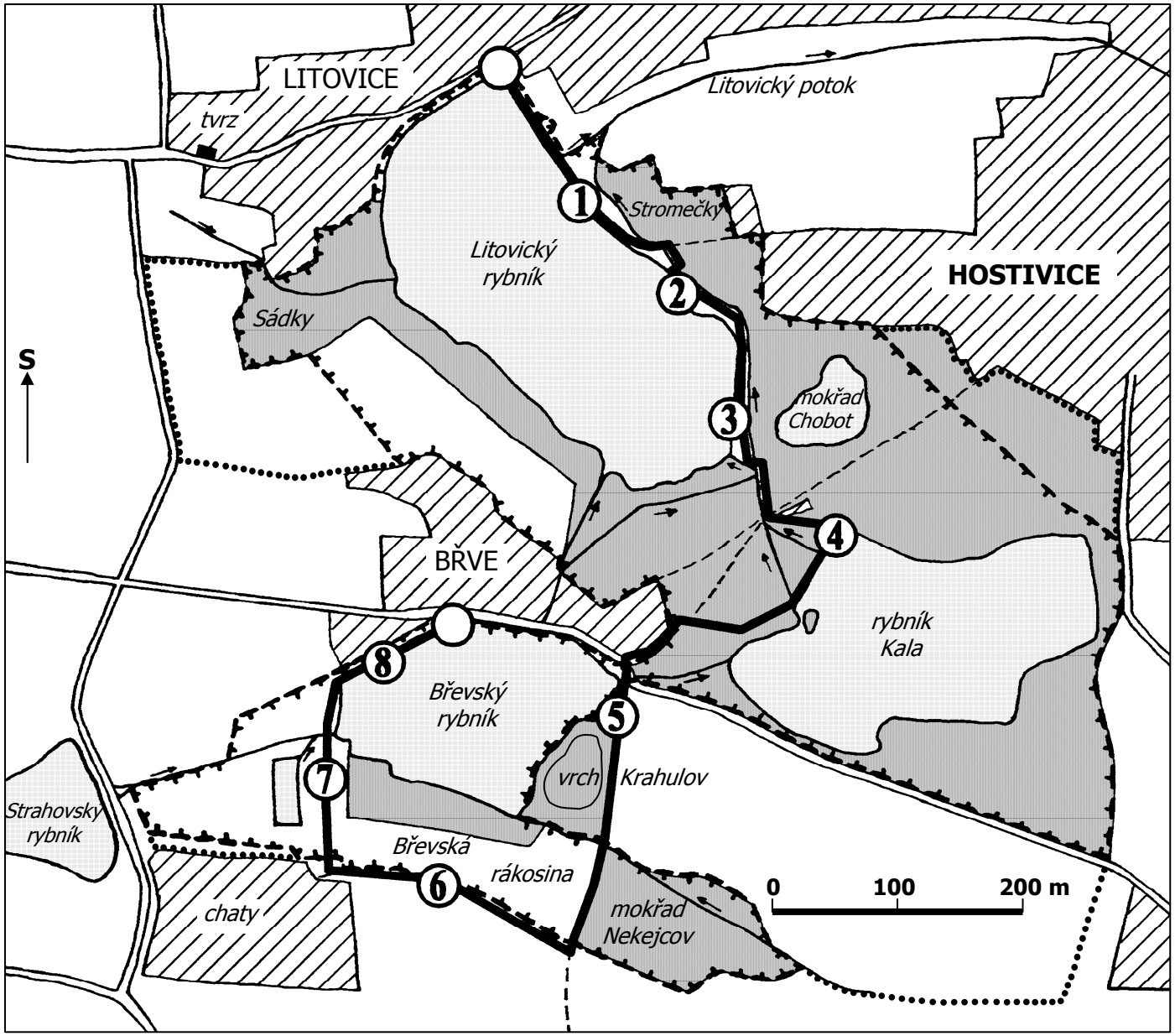

NAUČNÁ STEZKA
HOSTIVICKÉ RYBNÍKY

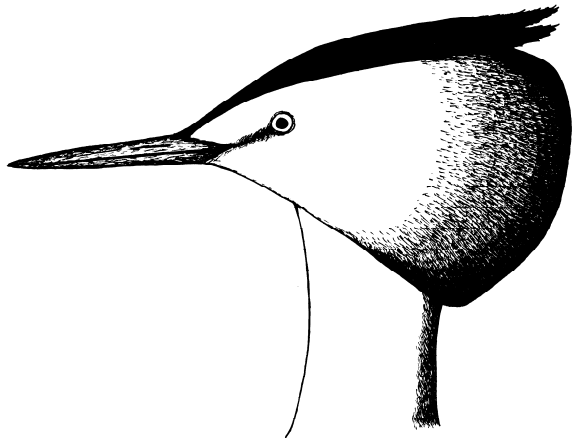

Vážení návštěvníci,

do Vašich rukou se dostává průvodce po naučné stezce Hostivické rybníky, který Vás seznámí s přírodními hodnotami stejnojmenné přírodní památky v okrese Praha-západ. Naučná stezka je z Prahy dostupná pomocí pražské integrované dopravy ze stanice metra Zličín (autobus č. 306, 336 nebo 347) a z Bílé hory (autobus č. 347) nebo vlakem (trať 120, směr Kladno) z Masarykova nádraží nebo Prahy Dejvic.

Naučná stezka Hostivické rybníky je dlouhá přibližně 2,5 km a je přístupná celoročně. Celá trasa je značena stejně jako ostatní naučné stezky bílým čtvercem se zeleným příčným pruhem. Jednotlivá zastavení jsou v terénu vyznačena pouze čísly, nejčastěji na stromech. Stezka začíná na hrázi Litovického rybníka v Hostivici-Litovicích a končí u Břevského rybníka v blízkosti autobusové zastávky.

Na místě třetího zastavení se nachází ptačí pozorovatelna s informační tabulí o ptácích, které můžete pozorovat na hladině Litovického rybníka.

Vážení návštěvníci, přejeme Vám příjemnou procházku a mnoho hezkých zážitků a věříme, že se Vám stezka bude líbit.

Český svaz ochránců přírody Hostivice

Zastavení 1

Z historie rybniční soustavy

První zmínky o rybnících v okolí Hostivice pocházejí ze 14. století. V 16. století za vlády císaře Rudolfa II. byla soustava na Litovickém potoce rozšířena a využita jako zdroj užitkové vody pro zahrady Pražského hradu. Po přestěhování císařského dvora do Vídně poklesl její význam a některé rybníky úplně zanikly.

Renesance rybniční soustavy nastala až ve 20. a 30. letech 20. století, kdy došlo k důkladné opravě zbývajících rybníků a k obnově **Litovického rybníka**, na jehož hrázi se nacházíte. Z této doby pochází i kamenný výpustní objekt zde na Litovickém rybníku i na Břevském rybníku. Volné plochy kolem rybníků byly zalesněny, a tak vznikl např. lesopark zvaný Stromečky.

Přírodní památka Hostivické rybníky

Důležitou událostí v historii hostivické rybniční soustavy bylo v roce 1996 vyhlášení rybníků a území v jejich blízkém okolí přírodní památkou.

Přírodní památka je kategorie maloplošného chráněného území, které podléhá režimu danému zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Přírodní památka Hostivické rybníky zahrnuje rybníky Litovický, Kala a Břevský, dále mokřady Chobot, Nekejcov, Břevskou rákosinu a přilehlé porosty okolo rybníků. Jde o území, které si přes svoje těsné sousedství s městem zachovalo mimořádné přírodní hodnoty, jež mají velký význam pro udržení ekologické stability okolní krajiny.

Litovická tvrz

Směrem přes Litovický rybník je vidět mohutnou stavbu na okraji Litovic. Jde o starou gotickou tvrz, nejstarší historickou památku v Hostivici. Nese rysy francouzské gotiky a vystavěl ji kolem roku 1330 pražský biskup Jan IV. z Dražic. V 17. století byla barokně upravena na sýpku.

Pohled na tvrz od Litovického rybníka

Zastavení 2

Savci u rybníků

Ze savců, jejichž výskyt je vázaný na vodu, můžete nejčastěji u rybníků zahlédnout velké zvíře (až 40 cm) s tmavohnědou srstí a dlouhým ocasem. Jde o **ondatru pižmovou**. Mezi prsty na zadních nohou má krátké plovací blány a při plavání jí vyčnívá celá vrchní část těla z vody.

Ondatra patří mezi hlodavce a jejím původním domovem byla Severní Amerika. Na počátku 20. století bylo přivezeno deset párů do Čech, konkrétně do Dobříše. Odtud se ondatra rychle rozšířila po celém našem území i za jeho hranice. Hlavní potravou ondatry jsou vodní a vlhkomilné rostliny jako např. rákosí, orobinec a puškvorec. V některých oblastech je ale ondatra donucena přeorientovat se na živočišnou potravu, a loví tak raky a škeble.

Ondatra pižmová

Za teplých letních večerů Vám zde bude přeletovat nad hlavou řada **netopýrů**. Jenom u Litovického rybníka byl zaznamenán výskyt 7 druhů netopýrů z 24 druhů žijících v ČR. Konkrétně šlo o **netopýra vodního**, **rezavého**, **večerního**, **ušatého**, **dlouhouchého**, **řasnatého** a **hvízdavého**. Na jiných místech památky byli zjištěni ještě **netopýr vousatý, velký a parkový.**

Houby

Oblast kolem rybníků je bohatá i na houby. Pokud se budete pozorně dívat, můžete si všimnout např. **pečárky zápašné** s křídově bílou plodnicí, která při poranění intenzivně žloutne. Skoro celý rok lze nalézt na odumřelých větvích bezu černého jedlé, hnědě zbarvené **ucho Jidášovo** a kdykoli po celý rok **ohňovec obecný**, jehož dřevnaté plodnice hojně rostou na „smutečních" vrbách u Litovického rybníka.

Zastavení 3 – na ptačí pozorovatelně

Vodní ptactvo

Z pravidelně hnízdících druhů můžete v jarním období na vodní hladině Litovického rybníka pozorovat rodinky **kachny divoké** (březňačky), **poláka chocholačky, poláka velkého, labutě velké, lysky černé, slípky zelenonohé, potápky roháče, potápky černokrké** a **potápky malé**.

Hlavně při jarním a podzimním tahu na rybníky zavítají **volavka popelavá, volavka bílá, kopřivka obecná, lžičák pestrý, čírka obecná, čírka modrá, kormorán velký, ledňáček říční, orlovec říční, pisík obecný, kulík říční, vodouš kropenatý** a další druhy vodních ptáků.

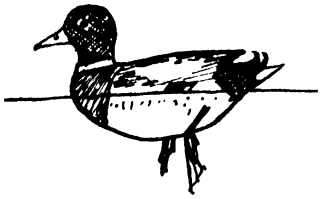

Kachna divoká

Kachna divoká patří mezi plovavé kachny, které odlišíte od kachen potápivých podle toho, že jejich ocas vyčnívá nad hladinu. Plovavé kachny se živí převážně rostlinnou potravou, kterou sbírají na hladině nebo v mělkých vodách tzv. *panáčkováním*, tj. ponoří hlavu a krk do vody a zbytek těla vyčnívá ven.

Polák chocholačka a **polák velký** patří mezi potápivé kachny, které svou potravu, převážně živočišnou, získávají potápěním. Na rybníce je od plovavých kachen poznáte podle ocasu, který splývá s hladinou.

Polák chocholačka

Polák chocholačka se jmenuje podle chocholky na hlavě, tvořené přesahujícími pírky. V období hnízdění má samec poláka chocholačky černý šat s ostře ohraničenými bílými boky. Samce **poláka velkého** poznáte podle rezavě zbarvené hlavy a krku a světlého hřbetu a boků. Samice obou dvou druhů jsou nevýrazně hnědě zbarvené.

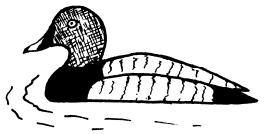

Polák velký

Lyska černá je zástupce řádu krátkokřídlí, nepatří tedy mezi kachny, třebaže se jim podobá. Živí se převážně rostlinnou potravou a od kachen se liší např. tím, že nemá na nohou plovací blány, ale jenom kožní lem kolem prstů. Její plování po hladině proto není příliš účinné a pro rychlejší přemístění využívá „běhu" po vodě.

Lysku snadno poznáte podle celkového černého zbarvení a bílého zobáku a čelního štítku. V jarním období můžete často na mělčině porostlé vodními rostlinami zastihnout malá mláďata lysek s pestře červeně zbarvenými hlavičkami.

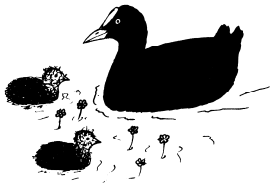

Lyska černá s mláďaty

Potápky tvoří vlastní řád a jejich charakteristickým rysem je schopnost mistrovského potápění, během něhož loví potravu. Mezi hlavní úlovky potápek patří drobné ryby, kterých se zmocňují pomocí svého dlouhého a ostrého zobáku. **Potápka roháč**, největší naše potápka, dostala svůj název podle dvou vztyčených, černých růžků na hlavě. **Potápka černokrká** je menší a má kromě černého krku v období hnízdění na hlavě vějíř výrazně žlutých per. **Potápka malá** je nejmenší zástupce potápek. V době hnízdění má kaštanově hnědý krk a hrdlo a žluté koutky zobáku.

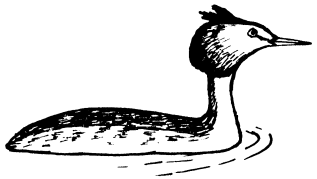

Potápka roháč

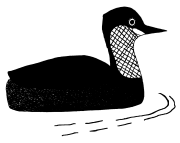

Potápka malá

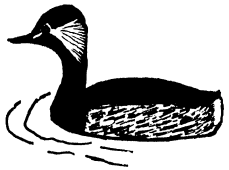

Potápka černokrká

Pokud Vás zaujalo území, kterým prochází naučná stezka, doporučujeme Vám podrobnější publikaci
Přírodní památka Hostivické rybníky,
kterou vydal Český svaz ochránců přírody Hostivice v roce 2006

Zastavení 4

Rybník Kala

Lesy kolem rybníka Kaly jsou historicky nejstarší lesní plochy v Hostivici. Před polovinou 19. století císařský velkostatek zalesnil dřívější pole a louky a zřídil zde bažantnici, která se později stala diplomatickou honitbou. Z významných osobností zde pobýval např. několikrát v letech 1878 až 1883 korunní princ Rudolf a v roce 1910 arcivévoda Karel, pozdější poslední rakouský císař.

Myslivost

Území kolem rybníků je využíváno také k myslivosti. Mezi zvěř, se kterou myslivci hospodaří, patří především kachny a bažanti, dále pak zajíci, srnčí a černá zvěř (divoká prasata). V zimním období zvěř přikrmují hlavně odpadem z obilí, který vzniká při jeho čištění, a dále řepou, kukuřicí, kaštany, žaludy a podobně. V září myslivci pořádají hony na kachny, později i na bažanty (kohouty), při kterých loví i lišky.

Lesnictví

Přirozeným typem lesa, který odpovídá oblasti Hostivických rybníků, je převážně dubohabrový les. V současné době se zde však nachází velké množství cizích dřevin, zavlečených především ze severní Ameriky. Jde např. o dub červený, javor jasanolistý, trnovník akát, borovici černou, douglasku tisolistou a jírovec maďal. Postupně by mělo docházet k redukci uvedených dřevin a měla by se podpořit přirozená skladba lesa s převládajícím **dubem**, **bukem** a **habrem**.

Na březích rybníků a podél jejich přítoků rostou stromy vázané na stanoviště s dostatkem vláhy jako hlavně olše lepkavá a různé druhy vrb, na sušších stanovištích potom jasan ztepilý a bříza.

Dub letní

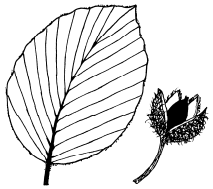

Buk lesní

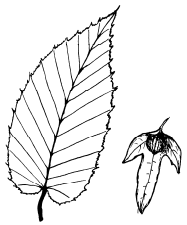

Habr obecný

Zastavení 5

Břevský rybník

Břevský rybník se ve 30. letech 20. století stal oblíbeným koupalištěm místních i pražských návštěvníků. Tradici ukončila zhoršující se kvalita vody.

Název „Břve" dokládá původní charakter okolní krajiny. Vznikl totiž podle břeven, pokládaných jako chodníky do rozsáhlých bažin a mokřin, které zde bývaly ve velkém množství.

Hospodaření na rybnících

Rybníky jsou intenzivně rybářsky využívány. Kromě kapra je zde vysazován i lín, cejn, amur, úhoř, candát, štika a sumec.

Často můžete na břehu rybníka vidět hromady vápna, které rybáři používají jak k neutralizaci zvýšené kyselosti vody, tak i k desinfekčním účelům.

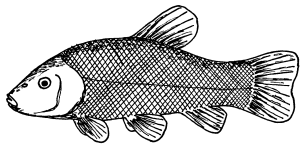

Lín obecný

Geologie

Geologická stavba území do značné míry určuje celkové přírodní poměry krajiny, a tím i podmínky pro život.

Území Hostivice leží na rozhraní Barrandienu a české křídové tabule. Litovický potok zde vytváří široké mělké údolí, jehož dno tvoří hlavně prvohorní (ordovické) břidlice. Vyvýšená místa a náhorní plošiny představují druhohorní (křídové) pískovce a na sever od Hostivice i opuky. Většina vyvýšenin na území Hostivice je tedy tvořena pískovci. Typickou ukázkou je např. **vrch Krahulov**, který se rozkládá na východním okraji Břevského rybníka. Nejlepší profil pískovcem je vidět od břehu rybníka před plotem bývalého kempu.

Právě pískovce se staly zásobárnou podzemní vody, jejíž prameny a skryté vývěry napájely potoky a udržovaly tím dostatek vody v mnoha močálech a bažinách. Některé močály byly později vysušeny nebo přeměněny na rybníky. Postupně tak vznikla Vám již dobře známá rybniční soustava.

Zastavení 6

Břevská rákosina

Jako Břevská rákosina je označován pás rákosin jižně od Břevského rybníka, který se dále rozprostírá až k obnovenému Strahovskému rybníku, který již leží na území sousední obce Chýně.

Ptáci rákosin

Rákosiny, vrbové houští a břehy kolem rybníků jsou zvlášť významným hnízdištěm a úkrytem celé řady ptáků. Většina těchto druhů se nejlépe pozná podle zpěvu, protože žije velmi skrytě. Jde např. o **rákosníka obecného**, **rákosníka zpěvného**, **rákosníka proužkovaného**, **rákosníka velkého**, **strnada rákosního** a **cvrčilku říční**.

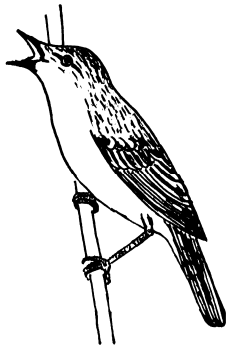

Rákosník obecný

Rákosník obecný je nenápadný ptáček, kterého, jak jsme již zmínili, v hustém porostu rákosí nebo orobince prozradí jeho zpěv, a to i v noci. Na stvolech rákosu si staví typické hluboké miskovité hnízdo, které vydrží dlouho do podzimu.

Jedním z mnoha drobných pěvců, kteří se vyskytují v rákosinových porostech, je i **strnad rákosní**. Je to pták velký jako vrabec. V době hnízdění má samec ostře černě ohraničenou hlavu a hrdlo (tzv. svatební šat). Strnad hnízdí na zemi nebo ve vrbovém houští v hnízdě, které staví ze stébel, mechu a kousků listů.

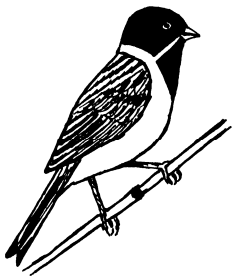

Strnad rákosní

Mezi dravce, které můžete spatřit při letu nad rákosinou, patří **moták pochop**. Jeho jméno je odvozeno podle způsobu letu, který je „potácivý, trhavý a motavý". Dovede však i výborně plachtit a přitom drží křídla v podobě široce rozevřeného písmene „V".

Zastavení 7

Rašelinné jezírko

Břevská rákosina se vyvinula na staré slatině, která na některých místech dosahuje mocnosti až 6 metrů. Jednotlivé vrstvy vypovídají o vývoji krajiny v blízkém okolí již od počátku našeho letopočtu. Od konce 19. století do 40. let 20. století se zde těžila rašelina. Pozůstatkem po těžbě je malé jezírko, které dnes slouží ke sportovnímu rybolovu.

Obojživelníci a plazi

Na území přírodní památky patří mezi nejčastější zástupce obojživelníků **skokan hnědý**, **skokan skřehotavý**, **skokan zelený**, **ropucha obecná** či **ropucha zelená**. Kromě skokana zeleného a skokana skřehotavého, kteří jsou velmi vázáni na vodní prostředí, naleznete ostatní zmíněné druhy kromě období páření na souši.

Jedním z vhodných míst pro rozmnožování obojživelníků je i zdejší jezírko. Jednotlivé skupiny žab mají charakteristický způsob kladení vajíček. Skokani, kuňky a rosničky kladou vajíčka ve velkých shlucích, naproti tomu ropuchy a blatnice v provazcích.

Uspořádání vajíček

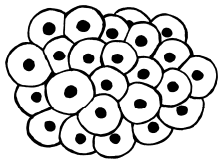

skokan

ropucha

Pulci vylíhlí z vajíček přijímají potravu tzv. ústním diskem, pomocí něhož seškrabují drobnohledné organismy z povrchu tlejících rostlin. Velmi široce rozšířená pověra, že pulci způsobují velké škody na rybím plůdku, proto není pravdivá. Dospělé žáby loví potravu dvojím způsobem: 1) pomocí vychlípitelného jazyka (mimo kuňku všechny naše žáby) a 2) skokem s otevřenou tlamkou (kuňky, skokani a rosničky). Nejčastější potravu např. ropuchy obecné představují slimáci, žížaly a různí členovci (hmyz, pavouci, atd). Velcí jedinci ropuchy jsou však schopni ulovit i drobné myšky a jejich mláďata.

Z plazů se zde často můžete setkat s **užovkou obojkovou** nebo s **ještěrkou obecnou**. Užovku obojkovou snadno poznáte od ostatních hadů podle dvou výrazných žlutých skvrn na hlavě.

Zastavení 8

Péče o chráněné území

Základem péče o chráněné území je znalost jeho hodnot, proto zde soustavně probíhají nejrůznější přírodovědné průzkumy.

Hospodaření v chráněném území se řídí podle plánu péče, který se zaměřuje na lesnictví, vodní hospodářství a ochranu přírody.

O území vedle státních úřadů průběžně pečují členové Českého svazu ochránců přírody Hostivice a dětského oddílu Kajky, kteří pořádají brigády zaměřené hlavně na značení území, úklid odpadu a zpřístupnění cest.

Zajímavosti přírodní památky

- V 80. letech hnízdila na mokřadu Chobot, zvaném též Malý Hostivický rybník, velká **kolonie racka chechtavého** čítající kolem 600 párů. Pak náhle racci tuto lokalitu opustili, pravděpodobně díky snížení vodní hladiny na mokřadu. Nicméně v současné době se zde racek začíná stále častěji objevovat jednotlivě i v hejnech.
- Oblast Hostivických rybníků je mimořádně mykologicky zajímavá. V 70. letech 20. století byla u rybníka Kaly objevena poprvé v ČR malá podzimní houba **kalichovka půvabná**. Tato houba byla doposud v ČR nalezena jen na dvou místech. V současnosti v přírodní památce roste vzácná **pečárka bělovlnná**, známá jen z devíti míst v ČR.

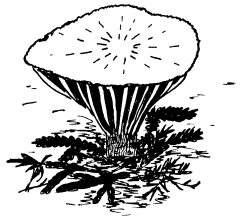

Kalichovka půvabná

Vydal Český svaz ochránců přírody,
11/02. základní organizace Hostivice
v prosinci 2011 jako upravený dotisk
průvodce z roku 2000 zpracovaného
pro Okresní úřad Praha-západ.
Autoři: RNDr. Jana Vojtová, Ph.D.
Ing. Jiří Kučera
Průvodce je k dispozici i na internetu:
www.csophostivice.cz/hostivickerybniky

Na úvodní straně hlava potápky roháče